

Karl Gustav Jung
FROJD I PSIHOANALIZA

Karl Gustav
Jung

Frojd
i psihoanaliza

Beograd, 2024.

Naslov originala
Carl Gustav Jung
FREUD UND DIE PSYCHOANALYSE
Copyright © 1971 WalterVerlag AG, Otten, Copyright © 2007

Izdavač
Miba books DOO,
Dušana Vukasovića 33, Beograd

Za izdavača
Miloš Seferović

Urednik
Žana Jevtić

Prevod
Rastko Kostić

Lektura i korektura
Milena Grujić

Priprema za štampu
Aleksandar Petrović

Plasman
011/713-80-36
065/2783-448

Tiraž
1.000 primeraka

Štampa
Neven, Beograd

SADRŽAJ

I DEO

I FROJDOVA TEORIJA HISTERIJE: ODGOVOR NA AŠHAFENBURGA (ASHAFENBURG)	9
II FROJDOVSKA TEORIJA HISTERIJE	21
III ANALIZA SNOVA	43
IV DOPRINOS PSIHOLOGIJI GLASINA	57
V O ZNAČAJU SNOVA O BROJEVIMA	77
VI MORTON PRINS (MORTON PRINCE), „MEHANIZAM I TUMAČENJE SNOVA“: KRITIČKI OSVRT	89
VII O KRITICI PSIHOANALIZE	117
VIII U VEZI SA PSIHOANALIZOM	125

II DEO

IX TEORIJA PSIHOANALIZE	133
PREDGOVOR PRVOM IZDANJU	135
PREDGOVOR DRUGOM IZDANJU	138
1. RAZMATRANJE RANE HIPOTEZE	139
2. TEORIJA DEČJE SEKSUALNOSTI	158
3. KONCEPT LIBIDA	171
4. NEUROZA I ETIOLOŠKI FAKTORI U DETINJSTVU	196
5. FANTAZIJE NESVESNOG	210
6. EDIPOV KOMPLEKS	226
7. ETIOLOGIJA NEUROZE	234
8. TERAPEUTSKI PRINCIPI PSIHOANALIZE	267
9. SLUČAJ NEUROZE KOD DETETA	298

III DEO

X OPŠTI ASPEKTI PSIHOANALIZE	331
XI PSIHOANALIZA I NEUROZA	353
XII NEKE OD KLJUČNIH TAČAKA U PSIHOANALIZI PREPISKA IZMEĐU DR JUNGA I DR LOJA (LOŽ)	367
XIII PREDGOVOR „SABRANIM STUDIJAMA O ANALITIČKOJ PSIHOLOGIJI“	425

IV DEO

XIV ZNAČAJ OCA U SUDBINI INDIVIDUE	441
ZNAČAJ OCA U SUDBINI POJEDINCA	447
XV UVOD U KRANEFELDOVE „TAJNE PUTEVE UMA“	475
XVI FROJD I JUNG: SUPROTNOSTI	489
UMESTO POGOVORA: „FROJD I PSIHOANALIZA“	503

ČLANCI
1906-1912

FROJDOVA TEORIJA HISTERIJE: ODGOVOR NA AŠHAFENBURGA (ASHAFENBURG)¹

1 (Prvi put objavljeno kao „Die Hysterielehre Freuds: Eine Erwiderung auf die Aschaffenburgsche Kritik,“ *Münchener medizinische Wochenschrift* /Minhcn/ LUI: 47/nov. 1906/).

FROJDOVA TEORIJA HISTERIJE: ODGOVOR NA AŠHAFENBURGA (ASCHAFENBURG)

1 Ako pokušam da odgovorim na Ašhafenburgovu vrlo umerenu i opreznu kritiku Frojdove teorije hysterije u celini,² činim to kako bih sprečio da novorođenče bude izbačeno zajedno sa vodom za pranje. Ašhafenburg, naravno, ne tvrdi kako se Frojdiv značaj iscrpljuje sa njegovom teorijom hysterije. Ali publika koju čine medicinski radnici (uključujući psihijatre) uglavnom poznaje ovu stranu Frojdivog dela, i iz tog razloga bi nepovoljna kritika lako bacila senku na druga Frojdova naučna postignuća. Želeo bih da primetim na početku da moj odgovor nije usmeren na Ašhafenburga lično, nego na celu školu mišljenja čiji su pogledi i težnje našli rečit izraz u Ašhafenburgovom predavanju.

2 Njegova kritika se isključivo odnosi na ulogu koju seksualnost, prema Frojdu, igra u uobličenu psihoneuroze. Ono što on kaže, stoga, ne utiče na širi domašaj Frojdove psihologije, što će reći, psihologije snova, šala i poremećaja običnog mišljenja izazvanog konstelacijama kojima ton daju osećanja. Ona jedino utiče na psihologiju seksualnosti,

2 (Aschaffenburg, „Die Beziehungen des sexuellen Lebens zur Entstehung von Nerven - und Geisteskrankheiten“, u istom časopisu, br. 37 (sept. 1906). Izvorno obraćanje (kongresu neurologa i psihijatara, Baden-Baden, maj 1906) koje kritički razmatra Frojdiv „Bruchstück einer Hysterie-analyse“, koji je prvi put bio objavljen 1905. (tj. „Fragment analize slučaja hysterije“). Vidi Džons, *Frojd: život i rad*, II, str. 12.)

determinante histeričnih simptoma i metode psihoanalize³. Na svim ovim poljima Frojdu ide u prilog to što je ostvario jedinstvena postignuća koja može osporiti samo neko ko se nikada nije suočio sa problemom da proveri Frojdove misaone procese eksperimentalno. Kažem „postignuća“ iako ovo ne znači da bezuslovno potpisujem sve Frojdove teoreme. Ali je takođe doprinos, a često i ne mali, to da se samo izlože ingeniozni problemi. Ovo postignuće ne mogu da ospore čak ni Frojdovi najenergičniji protivnici.

3 Da bih izbegao da se nepotrebno rasplinjujem, izostaviću iz iskaza sve one tačke koje nisu pod uticajem Ašhafenburgove kritike i ograničiću se samo na one koje on napada.

4 Frojd smatra da je pronašao kako su koreni *većine* psihoneuroza psihoseksualne traume. Da li je ovo tvrđenje besmislica?

5 Ašhafenburg uzima stav o pogledu, danas opšte prihvaćenom, da je histerija psihogena bolest. Ona stoga ima korene u psihi. Učinili bismo više nego što treba ako bismo ukazali da je seksualnost suštinski elemenat psihe, komponenta bez čijeg obima i važnosti ne možemo da formiramo apsolutno nikakav koncept u sadašnjem

3 *Studije o asocijacijama rečima.* (Tom I *Diagnostische Assoziationstudien*, koje je autor ovde citirao, objavljene su 1906, pre sadašnjeg eseja. U njima je ponovo objavljena Jungova „Psychoanalyse und Assoziationsexperiment“ / „Psihoanaliza i eksperimenti asocijacijama,“ u *Experimental Researches/Eksperimentalna istraživanja*, Sabr. dela, tom 2, originalno publikovan u *Journal für Psychologie und Neurologie*, /Lajpcig/, VII (1905). Ovaj esej, koji je razmatrao Frojdovu teoriju histerije i komentarisao „Fragment jedne analize“ (vidi br. 2, supra), bio je prvi značajni Jungov ogled o predmetu psihoanalize.)

nezadovoljavajućem stanju empirijske psihologije. Znamo samo da susrećemo seksualnost svuda. Postoji li bilo koji drugi psihički faktor, bilo koji drugi elementarni nagon koji ima sličnu važnost u ljudskoj psihologiji? Ne bih mogao da imenujem nijedan. Može se zaključiti da takva obimna i teška komponenta psihe mora da dovede do odgovarajuće velikog broja emotivnih konflikata i afektivnih poremećaja, a pogled na stvarni život nas ne uči ničemu što se ovome suprotstavlja. Frojdov pogled stoga može da zahteva visok stepen mogućnosti na početku, utoliko što izvodi histeriju prevashodno iz psiho seksualnih konflikata.

6 Šta ćemo sada sa Frojdovim naročitim viđenjem da je svekolika histerija svodljiva na seksualnost?

7 Frojd nije ispitao sve histerije koje postoje. Njegov predlog je zato podvrgnut opštem ograničenju koje se primenjuje na empirijske aksiome. On je prosto našao da se njegovo viđenje potvrđuje u svim slučajevima koje je on posmatrao, a koji čine beskonačno malu frakciju svih slučajeva histerije. Čak je zamislivo da postoji nekoliko oblika histerije koje Frojd uopšte nije razmatrao. Konačno, takode je moguće da je Frojdov materijal, u konstelaciji njegovih spisa, postao ponešto jednostran.

8 Stoga možemo da modifikujemo njegovo tvrđenje, uz saglasnost autora, na sledeći način: neodređeno veliki broj slučajeva histerije je seksualnog porekla.

9 Da li je bilo ko dokazao da nije ovako? Pod „dokazati“ prirodno mislim na primenjivanje Frojdovih psihoanalitičkih metoda, a ne samo sprovođenje rigoroznog ispitivanja pacijenta, a potom na objavljivanje kako ne može biti ustanovljeno

ništa seksualno. Svi takvi „dokazi“ su, naravno, bezvredni od početka. U suprotnom bismo morali da priznamo kako je osoba koja ispituje bakteriološku kulturu uz pomoć uveličavajućeg stakla i tvrdi kako nema bakterija – u pravu. Primena psihoanalitičkih metoda je, logično, *sine qua non*.

10 Ašhafenburgova primedba da u potpunosti traumatična histerija ne sadrži ništa seksualno i vraća se ka drugoj, vrlo jasnoj traumati meni se čini vrlo pogodnom. Ali veoma su široka ograničenja traumatične histerije, kao što pokazuje Ašhafenburgov primer (saksija pada – posle čega sledi afonija /gubitak glasa/). Tim tempom bi beskonačni slučajevi histerije mogli da budu stavljeni u kategoriju „traumatične“ histerije, jer koliko često blagi strah proizvodi novi simptom! Ašhafenburg svakako neće verovati da bi bilo ko bio toliko naivan da traži uzrok simptoma u samom tom malom afektu. Očigledan zaključak je taj da je pacijent bio histeričan mnogo ranije. Kada je, na primer, ispaljen hitac, a devojka koja prolazi u blizini postane nepokretna, možemo sa sigurnošću da pretpostavimo da se posuda, koja je odavno bila puna, prosto prelila. Nije potrebna nikakva naročita veština tumačenja kako bi se ovo dokazalo. Prema tome, ovaj i mnoštvo sličnih primera ne dokazuju ništa protiv Frojda.

11 Prilično je drugačije u slučaju fizičke traumate i histerija u vezi sa novcem za osiguranje. Ovde, gde se poklapaju trauma i visokoemocionalna šansa da se dobije novac, uspostavlja se emotivna situacija koja čini veoma uverljivim (plauzibilnim) moguće izbijanje specifičnog oblika histerije. Moguće je da Frojdovo stanovište u ovim slučajevima nije validno. Sklon sam da ovako mislim zbog nedostatka

drugih iskustava. Ali ako želimo da budemo apsolutno pravedni i težimo da naše stanovište bude zasnovano na naučnim principima, svakako bismo morali prvo da pokažemo kako seksualna konstelacija uistinu nikada nije utrla put hysteriji, tj. da se ništa od ove vrste ne pojavljuje u analizi. Navod o traumatičnoj hysteriji svakako dokazuje, u najboljem slučaju, da nemaju svi primeri hysterije seksualno poreklo. Ali ovo ne osporava Frojdovu osnovnu pretpostavku, kao što je gore naznačeno.

12 Nema drugog načina da se ona pobije nego da se koriste psihoanalitičke metode. Bilo ko ko ih ne koristi nikada neće opovrgnuti Frojda; jer mora se dokazati pomoću metoda koje je on inaugurisao da se mogu pronaći drugi faktori u hysteriji osim seksualnih, ili da su ovi metodi, kada treba na svetlost dana da iznesu intimni psihički materijal, u potpunosti neodgovarajući.

13 Pod ovim uslovima, može li Ašhafenburg potvrditi svoju kritiku?

14 Slušamo mnogo o „eksperimentima“ i „iskustvima,“ ali nema ničega da pokaže kako je naša kritika koristila same metode i – što je još važnije-pouzdana baratala njima. On citira nekoliko, moramo da priznamo – veoma potresnih primera frojdovskog tumačenja, koji će neizostavno zbuniti početnika. On sam ukazuje na neadekvatnost citata koji su izvučeni iz konteksta; ne bi bilo previše ako bih još više naglasio kako je u psihologiji kontekst sve. Ova frojdovska tumačenja su rezultat bezbrojnih iskustava i zaključivanja. Ako predstavite takve rezultate gole, lišene njihovih psiholoških premisa, niko prirodno neće moći da ih razume.

15 Kada Ašhafenburg kaže da su ova tumačenja proizvoljna i tvrdi kako su moguća isto tako i neka druga, ili da nema apsolutno ničeg iza činjenica o kojima je reč, on treba da dokaže, sopstvenom analizom, da su takve stvari podložne u potpunosti drugačijim objašnjenjima. Tada bi stvar bila brzo umirena i svako bi mu se zahvalio što je raščistio ovo pitanje. Isto je sa pitanjem „zaboravljanja“ i drugim simptomatičnim akcijama koje Ašhafenburg potiskuje u oblast misticizma. Ovi fenomeni su potpuno svakodnevni i obični; susrećete ih gotovo svakog dana. Stoga nije previše upitati kritičara da pokaže pomoću praktičnih primera kako ovi fenomeni mogu da se prate do nekih drugih uzroka. Eksperiment sa asocijacijama bi mu obezbedio bilo koju količinu materijala. On bi tako načinio konstruktivno delo za koje ne bismo mogli dovoljno da mu se zahvalimo.

16 Čim Ašhafenburg ispuni ove uslove, što će reći, objavi psihoanalizu sa potpuno drugačijim zaključcima, prihvat ćemo njegovu kritiku i tada možemo ponovo otvoriti raspravu o Frojdovoj teoriji. Do tada njegova kritika visi u vazduhu.

17 Ašhafenburg tvrdi kako je psihoanalitička metoda i od strane lekara i od strane pacijenta podložna autosugestiji.

18 Nezavisno od činjenice da je za kritičara obavezno da demonstrira svoje temeljno znanje o metodi, takođe nam nedostaje dokaz da je metoda autosugestija. Ja sam već u ranijim spisima⁴ ukazao da eksperiment s asocijacijama koji sam ja izumeo daje u principu iste rezultate, kao što sam Ašhafenburg u svojoj kritici i kaže. On tvrdi da je

4 (Raniji oblik „psihoanaliza“ /*Psychoanalyse*/ je korišćen u ovom i narednom eseju.)

eksperiment koji sam ja koristio u jednom slučaju pogrešan; korišćen je u velikom broju slučajeva u svrhu analize, kao što je očigledno iz mnogobrojnih izjava u mom sopstvenom radu i iz nedavnog rada Riklina. Ašhafenburg može da proveri moje i Frojdove izjave u svako doba ukoliko se potonje podudaraju sa mojim eksperimentom, i time stekne uvid u egzaktne osnove psihoanalize.

- 19 Da moji eksperimenti nemaju ništa sa autosugestijom lako može da se vidi iz njihovog korišćenja u *eksperimentalnoj dijagnozi činjenica*. Korak od eksperimenta sa asocijacija, koji je već prilično komplikovan, do pune psihoanalize svakako je veliki. Ali, temeljnom studijom eksperimenta asocijacija – do razvoja pomoću kojih je Ašhafenburg došao do izvanrednih doprinosa – mogu se steći neprocenjivi uvidi koji su dokazano vrlo korisni u toku analize. (U svakom slučaju, tako je bilo sa mnom). Tek kada je prošao kroz ovu naprnu i tešku obuku, on može da počne, uz neko opravdanje, s ispitivanjem Frojdove teorije u potrazi za dokaznim materijalom o autosugestiji. On će takođe imati saosećajni uvid u ponešto apodiktičku prirodu Frojdovog stila – naučice da razume kako je neobično teško *opisati* ova delikatna psihološka pitanja. Pisano izlaganje nikada neće biti u stanju da prikaže stvarnost psihoanalize čak ni približno, a kamoli da ga predstavi na takav način da ima neposredno ubedljivo dejstvo na čitaoca. Kada sam prvi put čitao Frojdove radove, sa mnom je bilo kao i sa svima drugima: mogao sam samo da pospem stranice znakovima pitanja. I biće tako sa svima onima koji čitaju prvi put izveštaj mojih eksperimenata sa asocijacijama. Srećom, međutim, svako ko želi može da ih

ponovi i tako iskusi za sebe nešto u šta ranije nije verovao. Nažalost, ovo nije istina za psihoanalizu, pošto ona pretpostavlja neobičnu kombinaciju specijalizovanog znanja i psihološke rutine koju ne poseduje svako, ali koja se, do izvesnog stepena, može naučiti.

20 Sve dok ne znamo da li Ašhafenburg ima ovo praktično iskustvo, optužba za autosugestiju se ne može uzeti ozbiljnije od one za proizvoljno tumačenje.

21 Ašhafenburg smatra da je istraživanje pacijentovih seksualnih predstava, u mnogobrojnim slučajevima, nemoralno.

22 Ovo je vrlo delikatno pitanje jer kad god se pomešaju moral i nauka, može se samo jedno verovanje suprotstaviti drugom. Ako gledamo na to prosto iz utilitrne tačke gledišta, moramo da se pitamo da li je seksualno prosvćenje pod svim okolnostima štetno ili nije. Na ovo pitanje se ne može odgovoriti u opštim pojmovima, jer isto onoliko slučajeva koji se mogu citirati za, mogu se navesti i protiv. Sve zavisi od pojedinca. Mnogi ljudi mogu da podnesu izvesne istine, drugi ne mogu. Svaki kvalifikovani psiholog će ovu činjenicu svakako uzeti u obzir. Bilo koja rigidna formula ovde je posebno pogrešna. Nezavisno od činjenice da ima mnogo pacijenata koji ni najmanje nisu povređeni seksualnim prosvćenjem, nema više od nekolicine koji, daleko od toga da moraju da budu gurani ka ovoj terni, sami vode analizu do te tačke. Konačno, postoje slučajevi (od kojih sam imao više od jednog) kojima se uopšte ne može pristupiti sve dok njihove seksualne okolnosti nisu izložene temeljnom pregledu i u slučajevima koje sam znao ovo je vodilo valjanim rezultima. Stoga mi se čini izvan sumnje da postoji svakako veliki

broj slučajeva gde rasprava o seksualnim stvarima ne samo da ne škodi nego je posebno korisna. Suprotno od toga, neću oklevati da priznam kako postoje slučajevi gde seksualno prosvetljenje čini više štete nego koristi. Mora biti prepušteno veštini analitičara da otkrije koji su to slučajevi. Meni se čini kako ovo prestaje da biva moralni problem. „Temeljnija“ moralna razmatranja previše lako potiču iz nekog morskog shematizma, iz kojeg razloga bi se njihova primena u praksi od početka činila neprimerenom.

23 Što se tiče terapijskog efekta psihoanalize, svedjedno je za naučnu ispravnost teorije histerije ili analitičku metodu ukoliko ispostave konačni valjani rezultat. Sada sam lično ubeđen da je Frojdova psihoanaliza jedna od nekoliko mogućnih terapija i da u izvesnim slučajevima ona postiže više od drugih.

24 Što se tiče naučnih nalaza psihoanalize, nikoga ne bi trebalo da odbije grozomorna forma, a svakako ne ni senzacionalni citati. Frojd je verovatno odgovoran za mnoge ljudske greške, ali to ni u kom slučaju ne isključuje mogućnost da jezgro istine leži skriveno u gruboj ljusci, o čijem značaju u ovom trenutku ne možemo da formiramo adekvatan koncept. Retko kada se veća istina pojavila bez fantastičnih omota. Treba se samo setiti Keplera i Njutna!

25 U zaključku, želeo bih da iskažem hitno upozorenje protiv tačke gledišta Špilmejera (Spielmejer)⁵ koja se ne

5 Beleška bez naslova u *Zentralblatt für Nervenheilkunde und Psychiatrie*, XXIX (1906), 322. (Prvi osvrt/recenzija, obj. u aprilu Frojdivog „Fragmenta analize slučaja histerije“, vidi br. 2 gore; Jungov esej citiran u br. 4 supra, međutim, pojavljuje se ranije i verovatno je prva rasprava „Dora analize.“)

može dovoljno oštro osuditi. Kada osoba ruži kao nenaučnu ne samo teoriju čije eksperimentalne osnove on čak nije ni ispitaio nego i one koje su se potrudili da je testiraju za sebe, ugrožena je sloboda naučnog istraživanja. Bez obzira da li Frojd stoji na pogrešnom stanovištu ili ne, zaslužuje da ga saslušaju pred naučnim forumom. Pravda zahteva da Frojdove izjave budu verifikovane. Ali, brzo ih ubiti, a potom predati zaboravu, to je ispod digniteta naučnika koji je nepristrasan i bez predrasuda.

26

Da rekapituliramo:

- Još nikada nije dokazano da je Frojdova teorija histerije pogrešna u svim slučajevima.
- Ovaj dokaz može, logično, da obezbedi samo onaj ko praktikuje psihoanalitičku metodu.
- Nije dokazano da psihoanaliza daje druge rezultate od onih koje je dobio Frojd.
- Nije dokazano da je psihoanaliza zasnovana na lažnim principima i da je u celosti neprikladna za razumevanje histeričnih simptoma.

II

FROJDOVSKA TEORIJA HISTERIJE¹

1 (Prevedeno iz „Die Freud'sche Hysteriethorie,“ *Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie* (Berlin), XXIII (1908), 310-22. Originalno izveštaj Prvom međunarodnom kongresu psihijatrije i neurologije, Amsterdam, septembar 1907. Ašhafenburg se takođe obratio kongresu, objavljivanjem eseja u istom organu, XXII (1907), 564 i dalje. Za izveštaj o ovom događaju, vidi Džons, *Frojd: život i rad*, II, str. 125 i dalje.)

FROJDOVSKA TEORIJA HISTERIJE

27 Uvek je težak i nezahvalan zadatak da se raspravlja o teoriji koju sam autor nije formulisao na bilo koji konačan način. Frojd nikada nije predložio stereotipnu teoriju histerije; on je prosto pokušao, s vremena na vreme, da formuliše svoje teorijske zaključke u skladu sa sopstvenim iskustvom u tom trenutku. Njegove teorijske formulacije mogu da zahtevaju status radne hipoteze koja se slaže s iskustvom u svim tačkama. Zbog toga, zasad ne može biti govora o temeljno utvrđenoj frojdovskoj teoriji histerije, već samo o mnogobojnim iskustvima koja imaju neke zajedničke crte. Pošto se ne bavimo bilo čim završenim i konačnim, već pre procesom razvoja, istorijski pregled će verovatno biti forma koja najviše odgovara iskazu o Frojdivim učenjima.

28 Teorijske pretpostavke na kojima Frojd zasniva svoja istraživanja mogu se naći u eksperimentima Pjera Žanea (Pierre Janet). Brojer (Breuer) i Frojd, u prvoj formulaciji problema histerije, počinju od činjenice psihičke disocijacije i nesvesnih psihičkih automatizama. Dalja pretpostavka je etiološko značenje afekata, koje je između ostalih naglasio i Binsvanger (Binswanger)².

Ove dve pretpostavke, zajedno sa nalazima koji su dostignuti teorijom sugestije, kulminiraju u sada već opšte prihvaćenom pogledu da je histerija psihogena neuroza.

29 Cilj Frojdovog istraživanja je bio da se otkrije kako funkcioniše mehanizam koji proizvodi histerični simptom.

2 (L. Bisvanger /L.Biswanger/, „Freud'sche Mechanismen in der Symptomatologie von Psychosen“ /1906/. Uopredi Džons, II, str. 36 i dalje.)